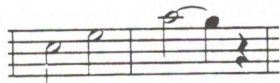

Zvláštní situace někdy nastává v partech nástrojů, které jsou notovány ve více osnovách (klavír, harfa, varhany atd.). Tam může legátový oblouček spojit noty na různých osnovách. Pokud se z prostorových důvodů nedaří vytvořit běžný oblouček, použijeme esteticky zajímavou formu vlnovky.

Vzhledem k tomu, že obloučky patří k nejobtížnějším prvkům notového záznamu, není divu, že v tomto ohledu můžeme v publikacích našich nakladatelství najít řadu odstrašujících příkladů.

Allegretto

atd.

(pokračování příště)

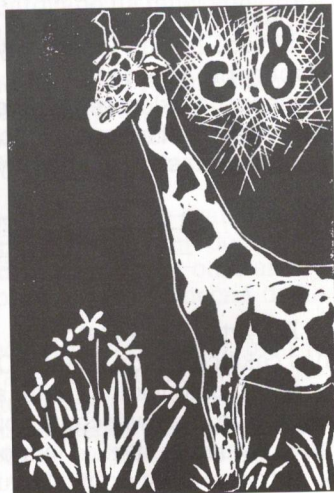
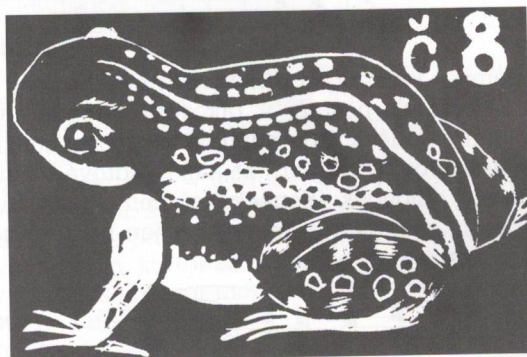
ZAHRAJME SI INTERVALY (ANEB ROZCVIČKA PRO HLAVU, RUCE A DUŠI)

Štěpánka Hrubecká

(pokračování z minulého čísla)

Intervaly-obrázky

- Velká sexta – máma laň
- Malá septima – žabka (opička či-či)
- Velká septima – vesmír (vlk)
- Čistá oktáva – žirafa, žabák

Čistá prima

Kapičky, ptáček

Já tento obrázek-interval nazývám primou, pro tebe to bude ptáček, který stojí na jednom místě, větví, starém pařezu nebo kameni. Jedno místo znamená jeden tón, aby nebyl sám, zahrajeme ho nebo zazpíváme dvakrát.

Z Nové klavírní školy Z. Janžurové a M. Borové vybírám cvičení č. 1 Zvony zvoní a cvičení č. 2 Holubička.

Zak (Z)

Zvony zvoní bim bam...

Učitel (U)

Z

Ho - lu - bič - ka bí - lá

U

Sova

Přiletí sova. Usedne na mohutný strom a prozkoumává okolí. Ostří svůj zrak. Možná otáčí hlavu i tělo, jen nohama stojí na jednom místě. Volnou paží hraji jednoduchý rytmický motiv na jednom tónu podepřený slovy: „Dívám se, dívám se, co kolem hýbá se“.

Dí - vám se, dí - vám se, co ko - lem hý - bá se

Vyzvu žáka, aby po mně zahrál (pravák pravou, levák levou rukou) třetím nebo pro sebe nejpohodlnějším prstem či dvěma prsty současně každý druhý takt zahráného motivu. To slouží k ujasnění primy jako dvou tónů stejné výšky. Pokud má posloužit představa kapiček, aby se dotýkaly stejného místa, používám příměru tajícího rampouchu. I hmatově je tato představa výborná, aby žák využíval váhu svých prstů jako stékajících kapek z citlivých konečků prstů.

Opakování tónů jako uvědomění si primy

K prohloubení této čistoty primy zpíváme. Zahrají tón, zazpívám ho a po mně žák. Dále jednotlivý mnou zahráný tón, který sám též zazpívá, a až po něm jej jako ozvěnu zazpívá učitel. Žák se na jím vybranou klávesu již plně soustředí, má pocit vlastní volby.

V hodinách hudební nauky přípravného a prvního ročníku jsem udělala následující pokus: protože nemám jen výrazně hudebně nadané žáky, ale také děti, které jsou schopny čistě zazpívat jen do rozsahu kvarty, a to

ještě ve své hlasové poloze (někteří výše, jiní níže posazené), zahrála jsem tón, který měli oni zazpívat unisono. Výsledkem byla heterofonie. Ale když jsem to samé zadala žákům intonačně jistým a k nim postupně vyvolávala slabší žáky, k mé velké radosti všichni daný tón slyšeli a dokázali jej i zazpívat. Nazval jsem tento jev vesmírným – dokonalým unisonem.

Zahrají dítěti píseň Kdybys měla, má panenka a zeptám se, kde se tón opakuje. Jestli jen na začátku, nebo ještě někde jinde? Hraji a žák mě zastavuje při zaznění primy. Zpíváme (učitel doprovází) další písně. Žák se pokusí doma najít písně, kde se vyskytuje čistá prima. Totéž opakuji při všech dále probíraných intervalech.

Malá sekunda

Myška

Ty má zlatá holčičko, máme doma teplotku...

Ty má zla - tá hol - čič - ko, má - me do - ma tep - lič - ko

Zahrají, zazpívám a povídáme si, jak blízko jsou u sebe tyto tóny. Jak blízko má maminka ke svému dítěti. Hudebně je nazýváme půltóny nebo také malými sekundami. Hraji malé sekundy jako naléhavé směřování něčeho někam. Totéž si zazpíváme. Několik zahraničních půltónů nám však může připomínat běh myšky. Může to být i křeček. Představíme si kroky těchto zvířátek? Jsou malé, drobné, lehké? Umíme je vnímat v konečcích svých prstů? Hraji myšku, běhá si, kam se jí namane, občas se zastaví, přemýšlí, kam dál. Žákovi ukáži cvičení na chromatiku, důležitá je zde lehkost, a to jak dynamická, tak technická.

Vracíme se k úvodnímu tématu. Předvětí doplníme závětím.

Ty má zlatá holčičko, máme doma teplotku.

Máme doma večeri, asi hrnek od peří.

má - me do - ma ve - če - fi, a - si hr - nek od pe - ři

Zeptám se, co už máme. Jsou to opakované tóny. Žák ukáže obrázek primy. Dále půltón. S každým nově probíraným intervalem dostane žák obrázek intervalu. Nová je velká sekunda – obrázek krtečka.

Velká sekunda

Krtek, krysa

Dlouho jsem přemýšlela, kterým zvířátkem bych nahradila krysu, a zůstala jsem u krtečka, kterého děti dobře znají a s myšskou u nás v pohádkách tvoří nerozlučnou dvojici.

Krtek je o něco větší, silnější, odvážnější než myška. Hraji několik malých a velkých sekund. Jak to jde hezky dohromady! Krtek je kamarádský, veselý, zvědavý. Umí projevít úžas, ať už jde o vánoční stromek nebo zelené světýlko. Zahrají dětem ten „úžas“. Skládám na sebe samé velké sekundy. Později žáci hrají totéž sami. S pravým pedálem docílíme zvukového efektu, který se dětem líbí. Je to jakési snadno zapamatovatelné „kouzlo“.

Transponujeme od všech kláves.

Na úplném začátku prvního dílu Evropské klavírní školy F. Emontse je hra clusterů, dvojic nebo trojic černých kláves v rozsahu celé klaviatury. Ze dvou černých kláves vyberu jednu a směrem ke středu zahraji pultón. Vrátním se a zahraji celý tón nahoru nebo dolů. Zeptám se, v čem je druhý interval jiný. Je o něco větší (zrovna jako krtek). To „něco“ je přesněji ještě jeden pultón. Celý tón se tedy skládá ze dvou pultónů-myšek. Zahrajeme si více dvojic černých kláves s představou krčka.

Krteček

Dvě černé klávesy vyplníme bílou klávesou (pultónem). Myška zatuká na krtečka.

Krteček a myška

Totéž zkusíme na třech černých klávesách. Dále zkusíme od všech kláves, které nás napadnou.

Zahrajeme tři černé klávesy. Jsou to dvě velké sekundy za sebou. V každé bychom mohli najít schovanou myšku. V notovém zápisu jsou sekundy, ať už velké či malé, vždy vedle sebe. Zrovna jako naši malí kamarádi. (Linka, mezera.)

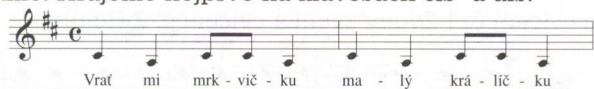
Na třech černých klávesách si zahrajeme píseň Halí, belí. Můžeme zde (k větší radosti žáka) střídat různé oktávy. Hrajeme další ukolébavku Zpíváme, vyhledáváme na klavíru. Zahrajeme znovu Halí, belí v C dur, G dur, B dur a dalších tóninách.

Hrou tří černých kláves se dostáváme k intervalu velké tercie.

Malá tercie

Smutný králíček

Vyprávím o dvou králíčcích, kteří se přou o mrkvičku. „Vrať mi mrkvičku, malý králíčku“ – zazpíváme, vytleskáme. Hrajeme nejprve na klávesách cis¹ a ais.

Máme krásnou animovanou pohádku o medvíčcích, kdy jeden toho pomalejšího vždy obalamutí či převez. Ten se pak zlobí a už si s tím vyšším a rychlejším nechce hrát. Když se sami stanou tatínky, tak s malou dávkou hořkosti vzpomínají, jaké to bylo, když oni byli malí. Ta pohádka mi připomíná právě toho smutného králíčka a možná tobě samotnému někdy taky tak bylo. Zpíváme malé tercie směrem nahoru. Můžeme se při tom tvářit smutně a zrovna tak smutně i hrát. Hrajeme od různých tónů. Vycházíme z velké sekundy, a to směrem nahoru i dolů.

Pokud zahrajeme více malých tercií nad sebou, žák slyší zmenšený septakord.

Velká tercie

Můžeme opět využít hru clusterů, tentokrát tří černých kláves, které se skládají ze dvou velkých sekund.

Dále žák zahraje píseň Halí, belí, jejíž rozsah je vymezen intervalem velké tercie. Ponecháme si krajní tóny. Hrajeme současně, zněle a výrazně. Totéž transponujeme od všech tónů a můžeme plynule přejít k veselému zajáci.

Veselý zajíc

Je o něco málo větší než králíček, má také delší uši a rychlejší nohy. Vyprávím o krásném zajáci, který spatřil svůj odraz na vodní hladině, nadmul se a zazpíval: „Jak jsem krásný, jak jsem krásný.“ Tolik ho to dojalo, že div nepraskl pýchou. Jeho zaječice rozhořčeně odhopkala jinam se slovy: „I ty hloupý, i ty hloupý zajáci.“ Zajíc měl co dělat, aby zaječici dohonil a zvolal: „Počkej na mě, počkej na mě...“ Necháme dítě vrstvit velké tercie nad sebou směrem nahoru. Od jiného tónu zase dolů a znovu od jiného tónu směrem dolů.

Ukážeme si, jak vypadají tercie v notách. Jsou na dvou linkách či ve dvou mezerách u sebe. Jsou-li psány současně, mají k sobě blízko právě těmi linkami (dvě nad sebou) nebo mezerami.

Tercie si též můžeme zahrát v lidových písních. Pokud se jedná o písně durové, mají téměř vždy veselý charakter (totéž platí o spodní sextě). Z písní užíváme např. Skákal pes, Pec nám spadla, Nestarej se, ženo má atd. Pokud by to žák motoricky nezvládl, učitel zahraje druhý hlas. Pro barevné zpestření třeba na druhý klavír (někde jsou ve školách alespoň dvě pianina), nebo jiný nástroj – flétna, zvonkohra... Žák se začne více soustředit i bavit.

Čistá kvarta

Vrána

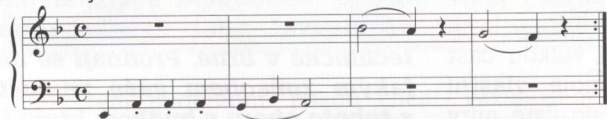
Neodbytně kráká, ale můžeme ji převychovat. Zahrajte začátek Staré francouzské písně P. I. Čajkovského a úvod Malé noční hudby W. A. Mozarta. Povídáme si, jaký je tento interval. Je průbojný, rychlý, odvážný, slavnostní, přemýšlivý?

Hrajeme říkadlo Šel Janeček na kopeček na černých klávesách (es, des, b) – melodie říkadla má rozpětí čisté kvarty.

Šel Janeček na kopeček,
hnal před sebou pět oveček
a šestého berana
se zlatýma rohama.

Zahrajte velikonoční koledu Běžel tudy zajíček.

Běžel tudy zajíček, houpy, houpy,
nesl pytel žemliček, houpy, houpy.
Počkej na mě zajíčku, houpy, houpy,
dej mi jednu žemličku, houpy, houpy.

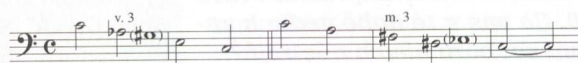
Než přejdu k jejímu nácvičku, zahrajeme si přes dvě oktávy klávesy c a f.

Malé odbočení ke zvětšené kvartě. Zvětšená kvarta má oproti čisté znít poněkud tajemně. Jestlipak znáš koledu Narodil se Kristus Pán? Půltón přidáný k čisté kvartě zvětšuje její napětí.

V rozmezí stupnice ohraničíme první a druhý tetra- chord, např.: c¹-f¹, g¹-c². Hrajeme v různých tóninách.

Čistá kvinta

Pampeliška

Snad každé dítě se kromě sfouknutí padáček pampelišky pokusilo z jejího stvolu udělat foukátko, které někdy vydává tón. Povídáme se o tom, co je ještě duté – vnitřky houslí, kytar. Když zpíváme déle jeden tón, cítíme, jak nás to v dutině ústní lechtá. Cítíme rezonanci podle toho, jak zpíváme vysoko nebo hluboko.

Tento interval je tak trochu dutý. Pokud zní harmonicky v hluboké poloze, zaměříme dobře svou pozornost a uslyšíme jemné mručení – vlnění alikvótních tónů.

Zahrajte žákovi Ukolébavku J. Filipa. Po ujasnění rytmické pulsace žák sám hraje kvintu v basu a já nad ní zpívám melodii. Nějaký čas potrvá, než se dostaneme k této skladbičce, ale žák ji bude mít patričně zažitou a bude se na ni těšit. Totéž zkusíme v Ges dur.

(pokračování příště)